

**UMUMIY O'RTA TA'LIM MAKTAB
O'QUVCHILARINI KASBGA YO'NALTIRISH ISHLARINI
TASHKILLASHTIRISH**

Rajabova Mexrinisa Ruzimovna

Xorazm viloyati Xiva tumani 3-maktab psixologi

Annotatsiya. Mazkur maqolada bugungi kunda umumiy o'rta ta'lim maktablarida o'quvchilarning qiziqishlarini aniqlash, ularni kasbga yo'naltirish borasida olib borilayotgan ishlar, erishilgan natijalar, mavjud muammolar va amalga oshirilishi lozim bo'lgan vazifalar yoritilgan.

Kalit so'zlar: umumiy o'rta ta'lim maktabi; kasb-hunarga yo'naltirish; platforma; tashxislash; mehnat bozori.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 8-iyundagi "Ishchi kasblar bo'yicha kadrlarni tayyorlash tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-5140-son Qarori, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 11- maydagi "2022–2026-yillarda xalq ta'limini rivojlantirish bo'yicha milliy dasturini tasdiqlash to'g'risida"gi PF-134-son Farmoni 1- ilovasi 22-23-bandi, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 11-maydagi "Xalq ta'limini rivojlantirishga oid qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-241-son Qarori 7-bandlariga muvofiq, umumiy o'rta ta'lim maktablari bitiruvchi sinf o'quvchilari uchun qiziqishlari va qobiliyatlaridan kelib chiqqan holda kelajak kasblarini aniqlash, mamlakatdagi aktual kasblar bo'yicha ma'lumot taqdim etish, psixologik testlar orqali kasbiy tashxis qo'yishni tizimli tashkil etish hamda O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2021-yil 30-dekabdagi "Umumiy o'rta ta'lim muassasalarining 10-11-sinflari o'quvchilarini kasb-hunarga tayyorlash chora-tadbirlari to'g'risida"gi 792-son Qarori hamda mazkur sohaga tegishli boshqa me'yoriy-huquqiy hujjatlarda belgilangan vazifalarni amalga oshirishda ushbu

tadqiqot ishi muayyan darajada xizmat qiladi (1). Mazkur tadqiqotning asosiy maqsadi umumiy o'rta ta'lim maktablari o'quvchilarining qiziqishlarini aniqlash orqali ularga individual yondashuv asosida kasbga yo'naltirish bo'yicha zamonaviy onlayn platforma yaratishdan iborat. Platforma orqali o'quvchilarning temperamenti, intellektual, emotsional rivojlanishi, iste'dodi, qiziqishlari o'rganilib, ularga mos bo'lgan kasblarni tavsiya etish, mazkur kasblar to'g'risida ma'lumotlar berish, zamonaviy kasblarni o'rgatish bo'yicha onlayn o'quv kurslarini tashkil etish nazarda tutilgan. Bugungi kunda dunyo aholisining qariyb 20 foizini yoshlar tashkil qiladi. O'zbekistonda bu ko'rsatkich 60 foizdan ortiqroq. Yurtimizda aholi soni kundan kunga ko'payib bormoqda. 2022-yilda aholimiz 35 millionga (2022-yil 31-may holatiga ko'ra 35,271,300 nafar) yetdi. Doimiy aholi soning 31,1 foizini mehnatga layoqatli yoshdan kichiklar, 58,0 foizini mehnatga layoqatli yoshdagilar, 10,9 foizini mehnatga layoqatli yoshdan kattalar tashkil etmoqda (8). Birlashgan Millatlar Tashkilotining 2020-yilda o'tkazgan tadqiqot natijalariga ko'ra, O'zbekiston ta'lim indeksi bo'yicha dunyoning 189 ta mamlakatlari orasida 71-o'rinni egallamoqda. Qo'shni davlatlar orasida Tojikiston (96-o'rin), Turkmaniston (111-o'rin), Afg'oniston (170-o'rin) davlatlaridan yuqori o'ringa ega bo'lsa-da, Qirg'iziston (70-o'rin), Qozog'iston (35-o'rin) davlatlaridan bir muncha ortda ekanligini ko'rsatmoqda. Tadqiqot natijasida yaratilgan O'quvchilarning qiziqish va qobiliyatlarini aniqlash, ularning kelajakda munosib kasb egasi bo'lishlariga ko'maklashishga qaratilgan elektron "Individual tashxislash tizimi" (kasb.maktab.uz) yagona platformasi bo'yicha nufuzli, ilg'or davlatlarning tajribalari o'rganilib, ular tomonidan amalga oshirilgan ishlari tahlil qilingan. O'rganish va tahlil natijasiga ko'ra, yangi tizim orqali o'quvchilarning qiziqishlarini aniqlash, ularni kasbga yo'naltirish, kelgusida hayotga tayyorlashning yangi innovatsion yechimlarini ishlab chiqishga alohida e'tibor qaratildi.

Tadqiqot natijasida yaratilayotgan tizimda quyidagilar ustuvor yo'nalishlar sifatida qabul qilindi: — o'quvchilarning kasb-hunarga bo'lgan qiziqish va qobiliyatlarini aniqlash;

— umumiy o'rta ta'lim maktab o'quvchilarini kasb-hunarga yo'naltirish;

- maktab bitiruvchilariga kelajak kasbini tanlashda ko'maklashish;
- bitiruvchi sinf o'quvchilari uchun davlatimizda va butun jahonda aktual kasblar to'g'risidagi ma'lumotlar bazasini yaratish;
- o'quvchilarning intellektual rivojlanishi va emotsional holatini monitoring qilish;
- o'quvchilarning ijtimoiy faolligi (jinoyatga moyillik darajasi, suitsid xavfi, zo'ravonlik va tazyiq)ni aniqlash;
- o'qituvchi va o'quvchilarga tezkor onlayn psixologik yordam ko'rsatish;
- kasb-hunarga yo'naltiruvchi yagona elektron platformani mavjud platformalar bilan integratsiya qilish, statistik ma'lumotlar oynasini yaratish hamda doimiy monitoring qilish;
- o'quvchi shaxsning kelajakda yetuk mutaxassis bo'lib yetishishi hamda undagi tegishli ijtimoiy va kasbiy sifatlarning shakllanishiga zamin yaratish

Kasbga yo'naltirishda o'quvchilar orasida "Ish daftari"ni yuritish amaliyoti joriy etilgan bo'lib, unda o'quvchi oilasi, shaxsiy qiziqishlari, orzulari, kasbiy qiziqishlari haqida umumiy ma'lumotlarni yozib boradi. O'quvchining akademik ko'rsatkichlari, uning test natijalari va "Ish daftari"dagi ma'lumotlar kasbga yo'naltirish bo'yicha maslahatlar olishda asos bo'lib xizmat qiladi.

Tadqiqotning muhim samaradorligi bu mamlakatdagi umumiy o'rta ta'lim maktablari o'quvchilarining kasbiy qiziqish va qobiliyatlarini aniqlash bilan bog'liq tadbirlarni yagona *Pedagogy. Psychology* Mamadaliyev A. A. DOI: 10.36078/1687761685 97 O'zbekistonda xorijiy tillar, 2023, № 4 (51), 87-98 platformada birlashtirib, natijalarni monitoring qilish va ularga asosan ta'lim tizimini yanada rivojlantirish uchun qarorlar qabul qilishda ko'maklashishdir. Tadqiqotning ijtimoiy ko'rsatkichi o'quvchi-yoshlarni qiziqishlariga ko'ra yo'naltirib, erta moliyaviy mustaqillikka erishishlari orqali ularning o'zlariga bo'lgan ishonchlari, mavqei va tajribasini o'sishidir. Portalda turli forum va musobaqalar o'tkazish orqali o'quvchilar orasida sog'lom raqobatni rivojlantirish va motivatsiyalash. Bundan tashqari, jamiyatimizdagi jinoyatchilar va axloqsiz shaxslarni kamaytirish maqsadida yoshlarning bandligini oshirishga erishiladi. Eng

asosiysi, bitiruvchilarni kelajak kasbini aniqlashda yordam berish orqali mamlakatdagi ishsizlik va kambag'allik ko'rsatkichlarini kamaytirish. Yoshlarimizning yashab turgan hududidan qat'i nazar masofadan turib ishlab, yaxshi daromad topishlari uchun imkon yaratiladi. Natijada mehnat bozorida raqobat yanada kuchayib, kadrlar rivojlanishi orqali mamlakat rivojiga hissa qo'shiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim tugrisida"gi qonuni, URQ637-son, 2020 (Law of the Republic of Uzbekistan "On Education", URQ-637, 2020), available at: <https://lex.uz/docs/5013007> Pedagogy. Psychology Mamadaliyev A. A. DOI: 10.36078/1687761685 98 O'zbekistonda xorijiy tillar, 2023, № 4 (51), 87-98
2. Usmonov A., Uquvchilarni kasb-hunarga maqsadli yunaltirish istiqbolda mehnat bozoridagi muammolarni bartaraf etishning muhim omili (Targeted privatization of workers to the profession is an important factor in overcoming problems in the labor market in the future), available at: <https://hp.jspi.uz/index.php/ppmedu/article/download/4299/2918>
3. Saidov B., Radzhiev A. va boshqalar, Kasbga yunaltirish: muammo va echimlar (Professional rejuvenation: problems and solutions), Tashkent, 2023.
4. Proforientatsionnaya rabota: zarubezhnyi opyt (Career guidance work: foreign experience), Tashkent: Yoshlar muammolarini urganish va istiqbolli kadrlarni taierlash institute, 2022, p.11.
5. <https://gtmarket.ru/ratings/education-index>
6. www.profguide.io